

## הגמנסיה היהודית-פולנית

בשנת 1917 חזרה מרוסיה מורה צעירה מבנות קובל, בשם קלרה זוידובנה-ארליך. בשיתוף עם מורה ותיק בעיר, שבצוב, מי שהיה מנהל הגמנסיה הרוסית לפני מלחמת-העולם הראשונה, פתחה בשנה זו גמנסיה, ששפות ההוראה בה היו רוסית ואוקראינית. הגמנסיה נפתחה ברחוב "קרוליובה בונה", במקום ששכנה פעם הגמנסיה הממלכתית לבנות.

פרט לקלרה, היו כל המורים נוצרים, וכן למדו גם כמה תלמידים ותלמידות נוצריים. בין המורים הראשונים יש להזכיר את הגב' מילר, שהורתה גרמנית. היא היתה מוסיקאית לפי מקצועה, ועם כניסת הבולשביקים העירה היתה פעילה בשטח המוסיקה. גבריאיל ניקיפורוביץ הורה ציור ושרטוט; איבן וסיליביץ' — מתמטיקה, סרפימה ויקטורובנה אוסיצקיה הורתה צרפתית (זו האחרונה היתה האנטישמית היחידה בין המורים. היא היתה בתו של פולקובניק רוסי מתקופת ניקולאי), יבגניה ניקוליבנה — היסטוריה, ליסנקו הורה את השפה האוקראינית וניקולאי פיודורוביץ' — פיסיקה.

עם התבססות השלטון הפולני היה הכרח לנטוש את השפה הרוסית, ובשנת 1921 חדלה הגמנסיה להיות "רוסית-יהודית" ונהייתה "פולנית-יהודית". המעבר הזה הביא לחלופי-גברא בסגל-המורים, כי לא קלרה ולא שאר המורים ידעו את השפה הפולנית. יתרה מזו: לא היה בנמצא מבין המורים בקובל אחד בעל-השכלה פולנית. בלית-ברירה הביאה קלרה מורים מגליציה, שהשפה הפולנית היתה שגורה בפיהם. הללו ראו מחובתם להפיץ את התרבות הפולנית באזורי-הספר.

המורה הראשון שהגיע היה ד"ר פלק, מתמטיקאי לפי מקצועו. הוא שימש גם כמנהל-הגמנסיה, כי השלטונות שללו מקלרה את הזכות לעמוד בראש, משום שלא ידעה את השפה הפולנית.

עם ד"ר פלק הגיע מר הורביץ, מורה לטבע. הוא היה מהמורים הבולטים  
המוכשרים ביותר במשך תקופה ממושכת והטביע את חותמו על רבים מבני-  
קובל.

באה גם מורה לגרמנית, ששמה לא זכור לי; טורנהיים — מורה ללטינית,  
קרום — ספרות פולנית, ד"ר מיזלס הורה עברית, למודיידת והיסטוריה. א.  
ראט — השפה הגרמנית, ד"ר שפרוך — תרבות-הגוף, מ. זיידנצייג — ציור,  
מ. רייס — פיסיקה ומתמטיקה, המנהלת גב' קלרה ארליך, הורתה טבע וד"ר  
זיסקינד הי"ד — שימש כרופא הגמנסיה.

אליהם הצטרף בן גליציה, שבא העירה עם הצבא האוסטרי, השתקע בה  
ונשא לאשה אחת מבנות-קובל. שמו היה פסלר. הוא הורה הסטוריה כללית.  
היה מחנך מוכשר, אציל-נפש, והגה חיבה רבה לקובל. אחר-כך השתקע ברובנה  
ועסק בפרקליטות.

עד שנת 1927 לא היתה הגמנסיה מוכרת על ידי השלטונות והם סרבו  
להעניק לה זכויות ממשלתיות. פרושו של דבר: לפני בוגרי-הגמנסיה היו  
נעולות דלתות האוניברסיטאות בפולין, וכל מי שחשקה נפשו בהשכלה גבוהה,  
היה עוזב את הגמנסיה בהגיעו לכתה ו' או ז', ויוצא לבריסק, או לוילנה, כי  
הגמנסיות בערים אלו היו מוכרות על ידי הממשלה. היתה, אמנם, בעיר גמנסיה  
פולנית, בעלת זכויות מלאות, אבל שרר בה ה"גומרוס קלאוזוס" הנודע לשמצה,  
ואך יהודים בודדים בלבד זכו להתקבל בה.

בתוך הגמנסיה התפתחו פעולות-תרבות חשובות. היו קימים חוג דרמטי,  
חוג לידיעת-הארץ, חוג לספרות, קבוצת כדור-רגל בשם "לגיה" וכן הוצא בטאון  
האקדמאים בשלוש שפות — פולנית, עברית ויידיש — בעריכת שבדיוק.

בשנת 1927 הוענקו לגמנסיה זכויות ממשלתיות. רבים מאלה שסימו  
הוק-לימודם בגמנסיה בשנים קודמות — חזרו אליה, כדי לזכות בתעודת-בגרות,  
המאפשרת להם המשך לימודיהם.

בשנת 1928 יצא המחזור הראשון כשבדיו תעודות של גמנסיה בעלת-  
זכויות.

בעיר היתה נפוצה המימרא: הגמנסיה העברית נתנה חלוצים, ואילו  
הגמנסיה של קלרה נתנה משכילים ואנשי-מדע. מקצת מן-האמת יש בדבר.  
כי אחדים מתלמידי הגמנסיה היהודית-פולנית למדו רפואה באוניברסיטאות  
צרפת, פרג ואיטליה ונתפרסמו כרופאים חשובים בעיר. אציק את שמותיהם:  
סניה גיימרק סיים לימודיו במכללת ורשה וכיהן כרופא בקובל; משה ויסברג  
השתלם בחוץ-לארץ, חזר העירה ועסק ברפואה; גרישה ורבה למד רפואה בפרג

בוגרי הנמסרה היהודית-פולנית בשנת 1926



ויוסף מלמד, אף הוא למד רפואה בפרג ואחר-כך באיטליה ועבד בעיר כרופא-כירורג. בתקופת המלחמה כיהן כרופא ראשי במחלקה כירורגית של בית-חולים צבאי ברוסיה.

ועל עוד שתי דמויות מן הראוי להתעכב: בגמנסיה זו התחנך אליעזר חודורוב, מי שארגן את ה"צופים" בקובל ועתה הוא מרביי-החובל הבולטים במדינה. כן התחנכה בה רות דשבסקי ז"ל, שסימה לימודיה כרופא-וטרינר, מקצוע נדיר אצל היהודים בכלל, ובפרט אצל נשים. בזמן המלחמה יצאה לאסיה, שםשה כרופא-וטרינר, ושמה הלך לפנייה ברחבי הסטפ הקזכסטני. רכובה על סוס היתה מבקרת את הקולחוזים והסובחוזים שבסביבה. היא נהפכה לאגדה חיה אצל הקזכסטנים שבחבל.

הגמנסיה העמידה דור של משכילים ובעלי מקצועות חפשיים. עם פרוץ המלחמה עזבה הגב' קלרה ארליך את העיר ויצאה לרוסיה, ומתגוררת אצל אחותה במוסקבה. בנין הגמנסיה הפך לתל-חרבות ולא נשאר ממנו סימן וזכר.

---

(לתמונה בעמוד 183)

מחלקה ו', בשנת 27—1926

שורה א' — מימין לשמאל: משה גלמן, ישעיהו שקולניק, מיקה גלמן, אסתר סס, בניק פסרקובסקי, סלה מנדל, משה גלמן, מירון (מאיר) רוזנבלט, אלייזחק ורבה.  
שורה ב' — חלחל ליפשיץ, נינה לזרהגולר, חיה'קה גלייזר, שפירא . . . דמב, רוזיה (רות) דשבסקי, אסתר פלוט, חיה'קה ארליך, ברוניה ברונופס.  
שורה שלישית — גוניה אופלינר, גרישה שמשטיין, ישראל גלר, שטרן, רוזה בון, המחנך ד"ר פסלר, זיניה בורשטיין, ישראל פוקס, יגודניק, לאה פוגטש, שטינברג.  
יושבים על הארץ — שיינבל רוזן, רגינה פרידמן, י. רוזנצווייג, יוסקה גורטנשטיין, ציפה ביירך, חינה אסיוק, יגודניק.

